

SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik

Het SOK-Bestuur:

Ton Breuls	Voorzitter (ad-interim)	0032 - 12 - 45 40 59	<i>tbreuls@telenet.be</i>
Hans Ogg	Secretaris (ad-interim)	040 - 291 05 55	<i>hans@ogg.nu</i>

SOK-Ledenadministratie:

Ger Beckers, Moesdaal 65, 6228 HX Maastricht, Telefoon: 043 - 367 08 57, E-mail: *pghbeckers@ziggo.nl*

SOK-adres Secretariaat:

Hans Ogg, Raadhuisstraat 31, 6336 VH Hulsberg, Telefoon: 040 - 291 05 55, E-mail: *hans@ogg.nu*

E-mail SOK:

sok@nhgl.nl

De SOK is geassocieerd met "Subterranea Britannica". www.subbrit.org.uk

---

Bestuur Stichting ir. D.C. van Schaik:

Jim Janssen	Voorzitter a.i.	06 - 5268 34 60	<i>mail@jimjanssen.nl</i>
Moses Rathbun	Secretaris	043 - 363 64 40	<i>mrathbun@kpnmail.nl</i> <i>bramborsboom@home.nl</i>
Bram Borsboom	Penningmeester	043 - 367 05 17	

Stichting ir. D.C. van Schaik:

www.vanschaikstichting.nl

Technische Commissie Stichting ir. D.C. van Schaik:

Olav Hensing, Mgr. Soudantstraat 5, 6226 GC Maastricht, Telefoon: 06 - 557 78 846

Redactie SOK-Mededelingen:

Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne/Riemst, Telefoon: 0032 - 12 - 45 40 59
E-mail: *tbreuls@telenet.be*

Redactie SOK-Info:

John Hageman, Op de Bannet 47, 6223 GD Itteren, Telefoon 043 - 364 54 19
E-mail: *john.hageman@planet.nl*

De SOK op Internet:

www.sok.nl

Webmaster: Ger Goessens

mail@gergoessens.nl

SOK-Ledenavonden:

SOK-Ledenavonden worden iedere 2^e vrijdag in de maanden januari, maart, mei, september en november gehouden in het Natuurhistorisch Museum Maastricht. Aanvang 19.30 uur.

Groeven SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik:

De SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik hebben diverse groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Informatie in verband met het bezoeken van deze groeven is te vinden op de laatste pagina van deze SOK-Info.

Nieuwe leden en adreswijzigingen

Geen.

Programma ledenavond ~~X~~¹⁴ november; 19.30 uur

- Uiteraard starten we met mededelingen van algemene aard.
- De Werkgroep Ontginning Groeven, de WOG, zal verslag uitbrengen van haar recente activiteiten.
- Kevin Amendt neemt ons mee terug naar de tijd van de Eerste Wereldoorlog en vertelt over gebeurtenissen die toen ondergronds plaatsvonden in de Sint Pietersberg.
- Rondvraag

Lezing ledenavond

Kevin Amendt geeft een lezing over de maatregelen die werden genomen tijdens de Eerste Wereldoorlog om het onderaards passeren van de grens (via de gangen van de Sint Pietersberg) onmogelijk te maken.

Informatie uit archieven en tijdschriften vertellen het verhaal over de smokkelroute tussen Lichtenberg en Caestert tijdens de Eerste Wereldoorlog. Onder meer de Kieselberg doorgang werd opgeblazen door genietroepen. De in de beginjaren van de ENCI afgegraven - en niet door Van Schaik gekarteerde - gangenstelsels zijn onlosmakelijk aan dit onderwerp verbonden. Met kaartmateriaal uit archieven wordt het door Van Schaik niet gekarteerde gebied grotendeels ingevuld.

Het betreft dezelfde lezing als gegeven op 24 september in het kader van de lezingreeks door Stichting Oud-Sint Pieter/ Stichting Buurtplatform Sint Pieter, Villapark & Jekerdal. Omdat het SOK- publiek meer voorkennis heeft en er meer tijd is, zal een en ander meer uitgebreid aan bod komen. Tevens worden de gebruikte bronnen getoond, door middel van afdrukken van oud kaartmateriaal, archiefstukken en originele tijdschriften/knipsels. Tevens zal het boekje dat is gemaakt door Stichting Oud-Sint Pieter t.b.v. de lezing op 24 september worden verkocht voor een bedrag van 3 euro.

Ledenavond 12 september 2014.

Voor een tamelijk gevulde zaal deed John Hageman het welkomstwoord. Hij schetste het verloop van de avond en stelde hierbij ook het tijdschrift "Melleger, jaargang 2, nr.6" en het nieuw verschenen boek van Dhr. E. Devue "Au pays du tuffeau" voor. Dit spijtig genoeg in het Frans gedrukte boek gaat over de mergel-exploitaties in de Jekervallei en de ontginningen in Belgisch Limburg. Hier wil ik graag bij kwijt dat het zeer rijkelijk en in kleur is geïllustreerd.

Daarna deed Hans Ogg nog een oproep voor nieuwe bestuursleden van de SOK. Erwin Geuskens ziet het wel zitten om de taak van secretaris op zich te nemen. Voor het voorzitterschap is er echter nog steeds een openstaande sollicitatie.

Nog voor de pauze hield ik zelf een praatje over het hoe en wat aangaande roofofbouw en René Haemers legde ons uit hoe het nu eigenlijk zit met de klimaatschommelingen in de berg.

Na een drankje en een sigaretje liet Hans Ogg ons zien hoe men nog steeds schoner kan wonen onder de grond. Hierna volgde John Hageman met een korte uitleg over het oud schrift en transcriberen en hij opperde de oprichting van een digitale Werkgroep Transcripties. Tenslotte deed John Caris nog een korte oproep naar diegene die iets meer zouden kunnen weten over de bouw van de afsluitings muur bij het museum in de Zonneberg.

Frans Willems

Kalender

Bert Beckers laat ons weten: "Gezien het jaar ten einde loopt ben ik druk in de weer met het maken van een Mergelkalender. Het gaat om een wandkalender in A4 formaat die volledig gewijd is aan de Limburgse mergelgroeves. Hij bevat 12 unieke beelden uit diverse groeves en is voorzien van een spiraalbinding met ophangstelsysteem. Vanaf eind deze maand (oktober) zal het mogelijk zijn de kalender op voorhand te bestellen. De richtprijs ligt rond de 20€. De bestelronde zal ongeveer 2 weken duren. Na afsluiting van de bestellingen vindt de eerste druk plaats, zodat iedereen de kalender voor de feestdagen in ontvangst kan nemen (dat gebeurt op de SOK-ledenavonden). Nabestellingen zijn mogelijk per 5 stuks. Zie ook:

<http://www.bertbeckers.be/nl/mergelkalender/>

Het Natuurhistorisch Genootschap nu Koninklijk

Geachte leden van het Natuurhistorisch Genootschap,

Op maandag 20 oktober 2014 reikte de Limburgse gouverneur, Theo Bovens, in het Gouvernement te Maastricht de oorkonde behorende bij het predicaat Koninklijk uit aan het bestuur van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het Genootschap was in 2011 reeds de Koninklijke Erepennig uitgereikt aan de vereniging. Deze wordt nu vervangen door het predicaat Koninklijk. De richtlijnen om in aanmerking te komen om dit predicaat te voeren vereisen onder meer dat een organisatie minimaal 100 jaar bestaat en een eerste of vooraanstaande positie inneemt ten opzichte van andere verenigingen op dit gebied. Het Natuurhistorisch Genootschap is een zelfstandige provinciale vrijwilligersorganisatie en uniek in zijn opzet in Nederland. Het Genootschap vormt de koepel boven een groot aantal Kringen en Studiegroepen, waarbij het bestuur en het kantoor van het NHGL faciliterend optreden voor deze werkorganisaties van vrijwilligers, die in de regel maandelijks activiteiten organiseren in de vorm van lezingen, excursies en inventarisaties. Veel van de georganiseerde activiteiten zijn ook voor niet-leden toegankelijk, zoals de lezingen in het Groenhuis in Roermond, het Natuurhistorisch Museum in Maastricht of elders in de provincie.

De vereniging heeft daarmee een grote toegevoegde waarde voor de samenleving op het gebied van natuurstudie, geologie, waterbeheer, landschapsbeheer, groevebeheer en natuurbeheer. De vereniging levert een belangrijke bijdrage aan het beheer en bescherming van de natuurlijke omgeving. Niet in de laatste plaats gebeurt dit door het uitgeven van gedegen verspreidingsatlassen van specifieke groepen van flora en fauna (zoals de Zoogdieren, Herpetofauna, Vogels, Dagvlinders en Vissen) en andere publicaties door een eigen uitgeverij (de Stichting Natuurpublicaties Limburg), maar ook door de verspreidingsgegevens van de Limburgse flora en fauna op eenvoudige wijze ter beschikking te stellen en te ontsluiten voor alle belangstellenden middels de NatuurBank Limburg.

“De vereniging heeft daarmee nationale uitstraling en is een bindende factor voor alle natuurliefhebbers en natuuronderzoekers in Limburg. De leden zetten zich in voor de natuur en zijn daarmee ook de samenleving van dienst, zij verdienen grote waardering. De vereniging is daarnaast vooraanstaand in de provincie, is zelfstandig en kenmerkend voor Limburg. De vereniging is zelf de koepel over diverse werkverbanden en kent geen landelijke koepel”, aldus de gouverneur bij de uitreiking.

Olaf Op den Kamp, bureaumanager NHGL

Werkgroep Ontginning Groeven, WOG

Ook in deze SOK-Info wordt weer een overzicht gegeven van de activiteiten van de Werkgroep Ontginning Groeven (WOG). Dit verslag (dat gepland staat als vast item in iedere SOK-Info) is tevens de update voor de werkgroepleden zelf.

Handboek

In de vorige SOK-Info werd gemeld dat binnenkort de onderdelen 'Doorbraaklocatie' en 'Doorbraakvolgorde' in het handboek worden toegevoegd. Deze toevoegingen zijn, verdeeld over twee updates, verspreid onder de werkgroepleden (de eerste eind september, de tweede midden oktober).

De laatste bijeenkomst

Deze bijeenkomst vond kort geleden plaats, 17 oktober, in het Natuurhistorisch Museum. Na een korte herhaling van de voorafgaande bijeenkomst (onderwerpen: gereedschappen en hun sporen) werd onderstaande behandeld.

De laatste updates van het handboek werden besproken, namelijk de onderdelen ontginningsrichting, doorbraaklocatie en -volgorde. Na de pauze volgde een bijdrage van Hans Ogg en Frans Willems. Het betrof een foto van een werkfront waar de gebruikte werkwijze en werkvolgorde moest worden vastgesteld. Dit was niet gemakkelijk, er zat 'een addertje onder de mergel'. Ter afronding werden foto's van gangen getoond van allerlei situaties waar iets gezegd kon worden over de ontginningsrichting, doorbraaklocatie en -volgorde. Dit om na het theoretisch gedeelte als afsluiting een praktisch tintje aan het geheel te geven.

Met de tot nu toe gegeven informatie en uitleg over het noteren op kaart van de gebruikte gereedschappen, jaartallen, ontginningsrichting, doorbraaklocatie en -volgorde, moet het mogelijk zijn aan de slag te gaan met onderzoek. De avond werd dan ook afgesloten met de wens dat werkgroepleden de opgedane kennis ook in praktijk gaan brengen. We zien de onderzoeksgegevens, in welke grootte of vorm dan ook, graag tegemoet!

Werkgroepleden

Afgelopen periode hebben we de volgende reacties ontvangen van werkgroepleden. Rob Visser en Hans Ogg stuurde enkele taalkundige verbeteringen met betrekking tot het handboek. Afgelopen periode zijn er jammer genoeg geen inhoudelijke reacties op het handboek en nog geen eventuele onderzoeksbevindingen van werkgroepleden ontvangen. Wel weten we dat een aantal werkgroepleden al meer bewust met het onderwerp bezig zijn tijdens hun bergtochten.

Vragen?

Voor de inhoudelijke zaken kun je contact opnemen met Kevin Amendt (kevinamendt@gmail.com) en Peter Jennekens (peterjennekens@gmail.com). Voor de organisatorische zaken of heb je interesse om mee te doen, neem dan contact op met de secretaris van de SOK (hans@ogg.nu).

Peter Jennekens en Kevin Amendt

Excursie ENCI-groeve

Zaterdag 4 oktober 2014 heeft een excursie plaatsgevonden naar de ENCI-groeve en groeve De Schark. Het was een buitengewoon geslaagde middag waar helaas maar relatief weinig SOK-leden aan deelgenomen hebben: een dikke 25 personen gingen mee, ongeveer 11 % van de 175 leden die de SOK heeft. Maar zoals altijd hebben de thuisblijvers weer eens ongelijk gekregen.

Onze gids bij de excursie was John Vincken, SOK-lid, maar ook medewerker van de ENCI en vanuit die functie betrokken bij de transformatie van de ENCI-groeve. Een betere gids hadden we nauwelijks kunnen treffen: over alle aspecten van zowel cementfabricage, de wordingsgeschiedenis van de ENCI-groeve als ook de toekomstplannen, zoals die steeds meer vorm krijgen, vertelde John een uitgebreid en goed geïnformeerd verhaal. Daarbij toonde hij zich ook nog eens een vaardige ambassadeur van de ENCI, waarvan hij, zonder partijdig te worden, belangen en opstelling wist te verwoorden. Ook John Hageman had een kleine bijdrage aan het verhaal in de groeve waarvan hij kort enkele geologische en paleontologische aspecten behandelde.

Overigens kwam zijn finest hour pas later, in de groeve De Schark, waar hij een ware

vraagbaak was voor vele vragen over en waarnemingen van diverse soorten gedierte. Er bleken zich in de gangen naast de ook van andere groeves bekende insecten (sluipwespen o.a.) ook een aantal salamandertjes te bevinden.

In de Schark zelf waren de aanwezigen vrij om binnen het goedgekeurde gebied rond te kijken. Voor velen was het een eerste ken-

nismaking met een tot voor kort niet gemakkelijk toegankelijke groeve, die, bescheiden in omvang, toch een specifiek historisch belang heeft.
Al met al een geslaagde middag.

Hans Ogg

Zomaar een paar namen

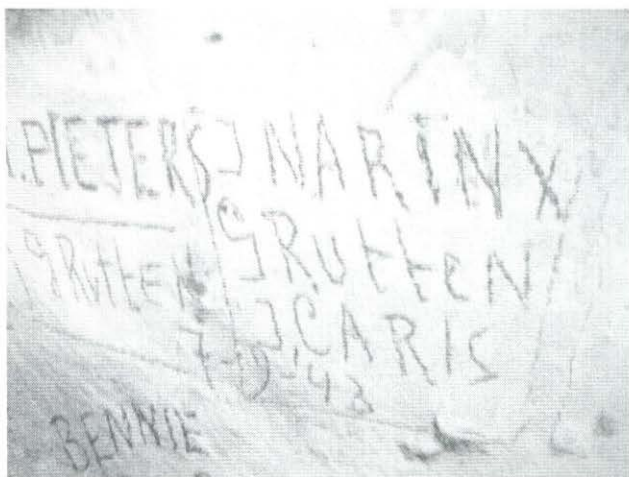
De aanleiding van dit artikel is eigenlijk de grote hoeveelheid publiciteit die er is en was over het feit dat in 2014 Nederland 70 jaar geleden bevrijd werd van de Duitse bezetters. Ook de Sint Pietersberg heeft hier een rol in gespeeld, denk maar eens aan het, door de berg, smokkelen van Engelse piloten richting België, het veilig opbergen van de Nachtwacht in diezelfde berg en het bieden van een schuilplaats aan de talloze angstige bewoners van de stad Maastricht ten tijde van de bevrijding.

Afbeelding 1: de "grensmuren" van Caestert

Achter de "grensmuren" (afb.1) van de groeve Caestert bevindt zich een van de duizenden opschriften die de berg rijk is. Het is een opschrift met zomaar wat namen. (afb.2)

Afbeelding 2

We zien achtereenvolgens J. Narinx, G. Rutten en J. Caris, het geheel voorzien van een datum: 7-9-'43. Nu zijn er in mijn kennissenkring een aantal die J. Caris heten, maar gezien de datum die er bij staat vallen er gelijk ook een aantal af. Generatiegenoten van mij zullen het niet zijn want daar is het opschrift nèt iets te oud voor.

Eerst even terug naar de plek waar het opschrift zich bevindt: vanuit de groeve Caestert achter de zogenaamde grensmuren. Zogenaamd omdat deze muren wel ongeveer op de grensscheiding staan, maar helemaal niets met de grens van doen hebben.

De muren (3 stuks) op een kruispunt van een aantal hoofdgangen zijn aan het einde van de veertiger jaren van de vorige eeuw (1949 om precies te zijn), aangelegd om instortingen te voorkomen. Door de aanleg van een ENCI stortberg, later "D'n Observant" genoemd, kreeg het resterende gangenstelsel "Zuid" het zo zwaar te verduren dat de kolommen een voor een bezweken onder de immense druk van de stortberg. Om te voorkomen dat de instortingen zich zouden uitbreiden richting Caestert werd er besloten een aantal damwanden te plaatsen.

Op een plaats waar in die tijd het stelsel Zuid met Caestert verbonden was (afb.3) heeft men toen met betonblokjes en een speciale soort specie deze licht gebogen wanden opgetrokken. De licht gebogen vorm dient om de drukgolf op te vangen die er kan ontstaan bij een instorting. Om die luchtdruk af te voeren is er ook nog een schacht naar de oppervlakte geboord. Deze schacht bevindt zich aan de rechterzijde van de grote muur op de foto. De derde muur (niet op de foto) bevindt zich nog een kolom naar rechts.

Afbeelding 3: situering grensmuren, cirkel is luchtschacht

Terug naar het opschrift. Bij een van onze bezoeken achter de grensmuren, wat overigens een heel gedoe is omdat het gat in de muur waardoor je naar de andere zijde kunt nogal klein is en eigenlijk nèt iets te hoog zit, kwam ik het opschrift dus tegen en maakte er een foto van. De reden? De naam J.Caris.

Mijn eerste gedachten waren na het lezen al gelijk bij de Maastrichtse dialectschrijver Jo Caris, een echte Sint Pieternaar. Een aimabele man die altijd tijd heeft voor een goed gesprek of een mooi verhaal. En bij navraag of J.Caris ook de Jo Caris is die ik in gedachte had kreeg ik het volgende antwoord:

"Hallo Jacques.

'Het kan niet missen. Als alles goed is zijn de namen met rood krijt geschreven. Narinx heette met zijn voornaam Jérôme. In het gezin heette hij Beu, een verbastering van Breur. Hij was de enige jongen tussen een stuk of 6 meisjes. Zijn vader was kunstenaar, schilder om precies te zijn en is in de oorlog door de Duitsers gearresteerd en nooit meer terug gekomen. Het trieste van het verhaal is dat ze de verkeerde Narinx hebben opgepakt, ze moesten een naamgenoot hebben! Jérôme is een aantal jaren geleden gestorven. Rutten heette Guus met zijn voornaam. Hij is al gestorven toen hij begin dertig was. Ikzelf, Jo Caris, de laatste naam in het rijtje, was in 1943 zestien, Guus zeventien en Jérôme twintig. Wij waren alle drie gidsen bij het evacuatie gebeuren van de Sint Pietersberg. De leiding had destijds Fernand Tripels.

Er moeten in de berg ook nog rode pijlen staan met de letters NCV, die staan voor Narinx, Caris en Vankan. De voornaam van Vankan was ook Jo en we waren van dezelfde leeftijd. Waren, want ook Jo Vankan is al jarenlang overleden. Ook hij was berggids bij de evacuatiendienst. In zijn werkende leven was Jo Vankan tekenaar bij de gemeente Maastricht. Zijn vader was onderwijzer aan de jongensschool van Sint Pieter. Tevens was hij in de oorlog Blokhoofd van Sint Pieter, een belangrijke functie bij de luchtbescherming van de stad. Ook is Vankan senior jarenlang voorzitter geweest van de "Greune", een soort sociëteit. Jérôme, Jo en ik woonden op de Burgemeester Ceulenstraat, Guus op de Observantenweg. Alle vier geboren en getogen Sint Pieteraren."

Aldus Jo Caris.

Nog even kort terugkomen op het evacuatieplan waardoor deze (destijds) jongemannen zich mogelijk legaal in de berg konden bewegen. Bij de jongste geschiedenis van de Sint Pietersberg hoort zeker het gebruik van de berg als schuilplaats. De Maastrichtse architect Harry Koene kreeg de opdracht voor het inrichten van een evacuatieplek voor ruim 47.000 mensen uit en nabij Maastricht. Uiteindelijk maakten zo'n 8000 mensen gebruik van deze schuilgelegenheid, voor de duur van 10 dagen in september 1944. Er werd zelfs een aantal ovens gebouwd voor het bakken van brood die nu nog te zien zijn. Dat het gewone leven ook tijdens tien spannende laatste oorlogsdagen doorging, bewees de hoogzwangere Regina Beks-Kerkhoffs. Diep onder de grond, in de buurt van de grotkeukens ("daar was het lekker warm") beviel ze van haar zoon Frits. Op zijn vijftigste verjaardag kwam Frits Beks nog één keer terug in de grotten om een plaquette te onthullen die dit deel van de grottengeschiedenis levend moet houden. In het kader van de voorbereiding op de evacuatie kwamen de drie jongemannen uit het begin van dit verhaal dus vaker in de berg.

Ik kan mij echter niet voorstellen dat ze via hun evacuatie-gidsenroute (Zonneberg) via het Zuidelijk gangenstelsel in de Caestertgroeve uitkwamen om daar met rood krijt hun namen te schrijven voor dit kleine stukje Berggeschiedenis.

Dank aan Jo Caris (inmiddels 87 jaar, springlevend en nog steeds dialectverhalen schrijvend), voor het oplossen van de namen puzzel.

Afbeelding 1 is van Rob Heckers/Jacques Konings

Afbeelding 2 is van Jacques Konings

Afbeelding 3 Plattegrond Caestert: Ton Breuls

Jacques Konings

Patatten-Stas

Eindelijk ..... een spoor.

Het moge bekend zijn dat binnen de SOK verschillende leden onderzoek doen naar de familie Stas, een familie van mergeexploitanten die leefden in de 16^e eeuw. Het bekendste familielid was Peter Stas de Jonge. Op een gegeven moment verlaat deze familie de mergel-business en verdwijnen ze uit het zicht. Latere onderzoekers probeerden naarstig een spoor op te pikken van deze familie. Tot nu toe echter zonder resultaat.

Tot zaterdag 11 oktober jongstleden toen de auteurs Tongeren afstruinden op zoek naar alles wat maar enig licht zou kunnen werpen op dit toch wel intrigerend mysterie. Na een vruchteloze ochtend besloten de twee speurders dat de innerlijke mens versterkt moest worden. En geloof het of niet, bij toeval stuitten zij op het op de foto getoonde etablissement. Jammer genoeg was de zaak gesloten en moest de honger en vooral dorst elders gestild worden.

Het is bekend dat de familie Stas oorspronkelijk uit het tegenwoordige België kwam, maar dat zij na hun plotselinge verdwijnen uit Maastricht terug naar hun roots zijn verhuisd mag toch wel opmerkelijk genoemd worden. Interessant is ook dat de "Stassen" na mergel en wijn uiteindelijk terecht zijn gekomen in de "patattekes". Dit spoor wordt zeker nog nader onderzocht.

Wij weten dat binnen het SOK serieus onderzoek gedaan wordt, of bovenstaande ook onder die categorie valt, laten we aan ieders fantasie over.

Kevin Amendt, Peter Jennekens

Mieren in Ternaaien Boven

Hallo John,

Lang geleden, hoe gaat het ermee?

Ik was net bezig met het ingeven van mijn mierenwaarnemingen van dit jaar en ik kwam hierbij ook de mieren tegen die je me vorige winter bezorgd hebt uit Caestert (Ternaaien Boven; Ber Magnee en Brigitte Haufman troffen ze daar aan, red.). Wat me eraan deed denken dat ik je nog niet heb laten weten welke soort het is. Sorry hiervoor, ik had het toen vrij druk en ik heb er nooit aan gedacht om je te mailen terwijl ik aan m'n computer zat. Ik heb tussendoor wel nog regelmatig aan die miertjes gedacht: wat doen ze daar? Waarom zitten ze daar? Hoe leven ze daar? Want dit is toch wel een unicum. Zitten ze er eigenlijk nog? Indien wel (dat zou een teken zijn dat ze er echt hun nest hebben en het er naar hun zin hebben), zou ik ze bij gelegenheid graag eens bezoeken. Misschien aansluitend aan een zwermvangst of wintertelling of zo?

In elk geval: de soort is de boommier (*Lasius brunneus*), dit is (bovengronds) een algemene soort die voorkomt in bossen, bosranden, parken,... Ze maakt haar nest gewoonlijk in hout: levende of dode bomen, of soms ook in houten balken. Ze leeft voornamelijk van honingdauw, dat ze bekomt door bladluizen te melken. Ze heeft dus in de bovengrond van Caestert haar ideale biotoop, maar het blijft ook voor mij een vraagteken wat ze ondergronds deed of doet, vandaar dat alle info erover welkom is.

Groetjes,

Els Lommelen

P.S.: Na langere tijd van afwezigheid zijn de mieren op dezelfde plaats in bovenvernoemde groeve terug aangetroffen. (red.)

Bijdragen aan de Werkgroep Biologie

*Ze zijn er weer! Jaarlijks terugkerende exemplaren van de grottsluipwesp *Amblyteles quadripunctorius* in de Caestergroeve op 6 oktober. Een mooi cluster.*

*De Bruine Steenkruiper of Gewone Duizendpoot, *Lithobius forficatus*, op jacht in de Ganzendriestunnel van het Noordelijk gangenstelsel van de Sint Pietersberg. De heren fotografen fristen de foto met liefst vijf! referenties op.*

Foto's Kevin Amendt, Peter Jennekens

Het bijzondere opschrift (3)

Eenieder die wel eens door een mergelgroeve dwaalt en zijn of haar ogen de kost geeft komt ze tegen: bijzondere opschriften. Een opschrift dat de aanschouwer bezighoudt. Ook wanneer deze de groeve al verlaten heeft. Het opschrift dat intrigeert, ontroerd, de nieuwsgierigheid prikkelt, verbaasd, doet glimlachen of om een andere reden de moeite waard is.

In deze reeks staat in elke SOK-Info een bijzonder opschrift in de belangstelling. Het leuke aan deze reeks: iedereen kan meedoen want iedereen kent wel een bijzonder opschrift. Alles mag, er zijn geen regels. Een stukje tekst met een foto kunnen aan de redactie van de SOK-Info gemaïld worden.

De kat

Taal wordt pas leuk door kleurrijk taalgebruik. En daarvan staan in de mergelgroeven talloze voorbeelden: proza en poëzie, van onschuldige woordgrapjes tot liederlijke taal uit het meest scabreuze zeemansjargon. Het staat er allemaal. Soms lijkt het onschuldig zoals het opschrift in Zonneberg dat u op bijgevoegde foto kunt zien. “Cul de chat” staat er. In het Frans is dit, voor zover ik kon ontdekken, geen bekende uitdrukking. Het lijkt op verfranst Nederlands. Letterlijk vertaald staat er: “de kont van de kat”, een bekende Nederlandse uitdrukking. Volgens het Genootschap Onze Taal betekent het: ‘voor niets, vergeefs, zinloos’. Varianten zijn: ‘voor de kat zijn viool’ of ‘de kat zijn staart’. U kent zelf wellicht ook nog een paar kleurrijke varianten. “Cul de chat” is mijn favoriet.

John Caris

Klimaatonderzoek in de Zonneberg

Zoals velen van jullie al weten heeft Natuurmonumenten opdracht gegeven tot een klimaatonderzoek in de Zonneberg, met als doel het ondergronds klimaat in kaart te brengen en mogelijk te verbeteren.

Die verbeteringen zijn gericht op enerzijds betere condities voor de vleermuizen. Maar ook op een mogelijke oplossing voor de vorstschade (en andere weersinvloeden van buiten), inclusief de bijbehorende schade aan de cultuurhistorische waarde van de Zonneberg.

Dit onderzoek wordt op dit moment uitgevoerd door jullie mede-SOK leden René Haemers en Joep Orbons in samenwerking met het onderzoeksbureau De Zoogdiervereniging. We willen graag de SOK nauw bij dit onderzoek betrekken; de vleermuis-telgroep is al benaderd maar we kunnen ook de hulp van de SOK gebruiken voor wat betreft de cultuurhistorie.

Meer concreet, we willen vaststellen waar/hoeveel schade er aan de cultuurhistorie van de Zonneberg is ontstaan door de weersinvloeden van buitenaf in de afgelopen paar decennia. Hiervoor is het noodzakelijk te weten hoe de berg er een paar decennia geleden uitzag. Foto's uit die tijd zijn hiervoor dus heel nuttig.

We willen graag een oproep doen aan iedereen die denkt hier een rol in te kunnen spelen. Een kleine studiebijeenkomst staat in de planning waar we e.e.a. nader zullen toelichten. Wil je hierbij aanwezig zijn? Dan kun je het laten weten aan een van ons op de SOK-avond, of via een mailtje naar rhaemers@gmail.com.

René Haemers, Joep Orbons

Welke salamander of hagedis?

Hoi John,

Gisteren, zaterdag 4 oktober, in de Schark hebben wij een paar kruipende gelijksoortige schepseltjes gezien en gefotografeerd.

Ik weet niet om welke soort hier gaat. Wel zo te zien een jonge en door relatieve grote ogen en lichte (haast transparant) kleur gebouwd om in het donker te leven.

Jij wel?

Grottengroetjes,

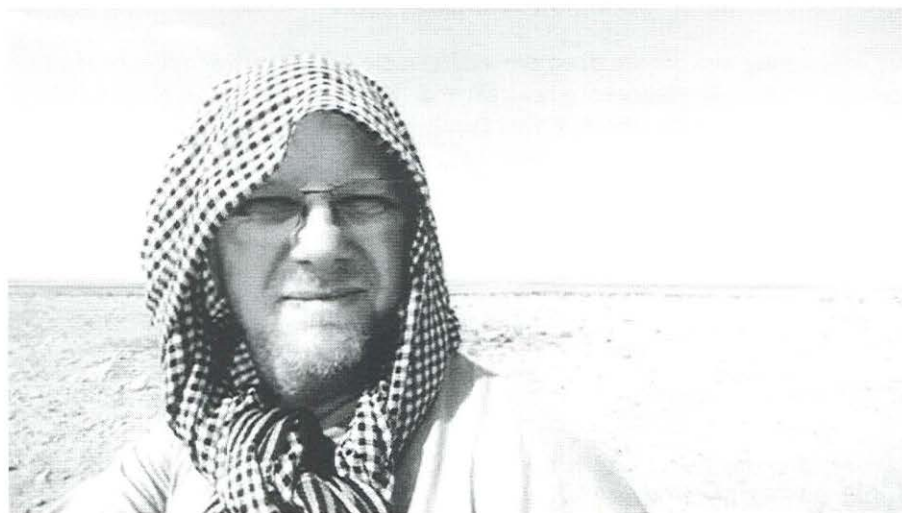
Rian Pulles

Ton Breuls en ik hebben zaterdag ook, in totaal een zestal identieke, exemplaren in de Schark waargenomen.

Wij determineren ze als juveniele Kleine watersalamanders. Het is bekend dat salamanders overwinteren in kalksteengroeven. We namen Kleine watersalamanders en Alpenwatersalamanders in meerdere groeven waar. Vaker goed weggekropen en soms ook "onderweg". Zowel solitair als in kleine groepjes.

John Hageman

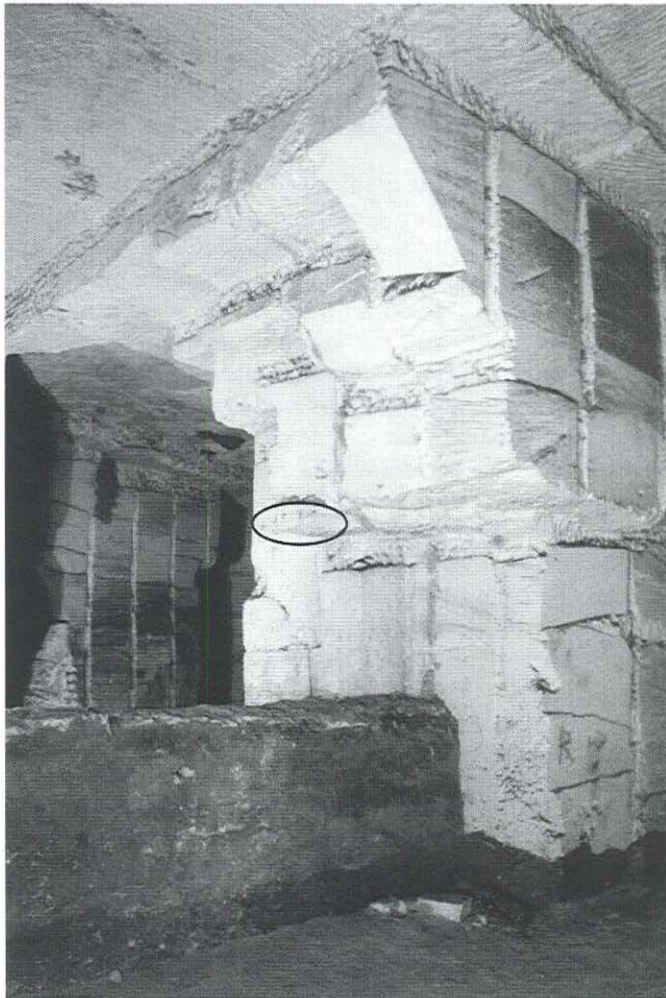
Wie, waar?

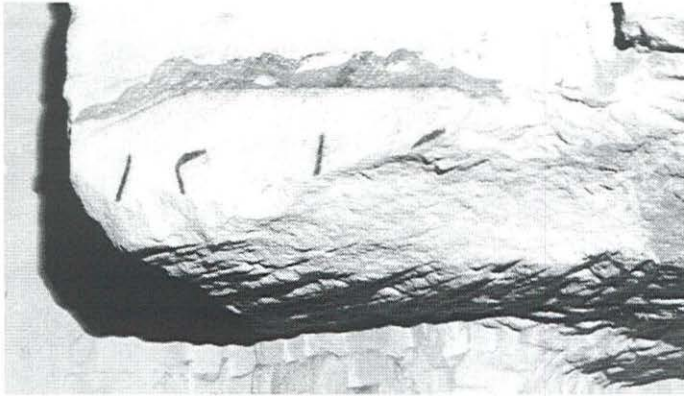
Welk prominent SOK-lid staat hier,afgepeigerd, in een woestijn in het verre Midden-Oosten te genieten van een welverdiende archeologische vakantie?

Hoe oud nu precies?

Op een avond, toen wij (Johan Janssen, Frans Willems en Hans Ogg) in de Lacroix liepen, liet Johan ons een opschrift zien, waarvan hij graag wilde weten wat wij ervan maakten. Het bijzondere eraan was dat de onderste helft verdwenen was: die was, waarschijnlijk op een horizontale breuklijn, eraf gevallen, al zijn er ook wat kapsponen te zien. Dat dat kon gebeuren, had zijn oorzaak in de reeks terugleggingen die in de betreffende wand voorkomen en die ervoor gezorgd hadden dat het stuk wand met het opschrift "vrij" kwam te hangen (zie foto).

Het opschrift zelf geeft niet meer dan een jaartal weer. Of er nog een naam of andere aanduiding bij stond weten we niet. Het afgefallen brok is niet meer aanwezig.

De eerste drie cijfers leveren weinig problemen op: dat zijn een 1, een 5 en een 1. Daarna komt of een 5 of een 6. Een 8 of 9 zijn onwaarschijnlijk, bovenaan rechts eindigt de houtskoolstreep en voor een 8 of 9 verwacht je nog een haal naar beneden. Op zich is dat een interessant gegeven: het is het oudste opschrift in deze omgeving, ligt behoorlijk diep in de berg en dat zou een al eeuwenlange ontginning kunnen impliceren. Ook interessant: het opschrift staat op een stuk wand van de tweede teruglegging. Aan het plafond is te zien waar de oorspronkelijke gangwand was. Daarna is de gang een aantal malen verbreed. Op de wand van de tweede verbreding komt het opschrift voor. Daarna is de gang nog eens verder verbreed. Dat hoeft niet te betekenen dat de oorspronkelijke, nog niet verbrede gang veel ouder is dan 1515/1516. Uit andere gegevens blijkt dat verbredingen van meet af aan gepland waren. Of dat hier ook het geval was weten we niet. Daarmee in tegenspraak lijkt dat al die verbredingen daar het overblijvende vloeroppervlak van de pilaar ernstig hebben ingeperkt, wat de stevigheid niet vergroot heeft. Dat zou wellicht als argument kunnen dienen om voor de oorspronkelijke gang een veel oudere datum te laten gelden. Het is onwaarschijnlijk dat een dergelijke aantasting van de veiligheid door de oorspronkelijke ontginners beoogd was. Anderzijds, ook in moderne tijden hebben blokkbrekers vaak, tegen de aanwijzingen van opzichters in, roofbouw gepleegd. Ook mogelijke verschillen in de gebruikte ontginningstechniek zijn hier niet te ontdekken en leveren dus geen additioneel bewijs.

Kortom, zelfs een redelijk eenvoudig opschrift kan leiden tot een hoop speculatie over ontginninggeschiedenis. Dat maakt juist dit soort onderzoek zo interessant.

Johan Janssen, Frans Willems en Hans Ogg

Vraag?

De zwarte punt op de kaart. Wie?Wat?Waar?

Aanwijzingen: afgegraven / 1953, 1954 landelijk nieuws / 30% NHM / Bèr, Carlo / militair geneesheer / organist / Stichting ir.D.C.Van Schaik

Wie weet alle aanwijzingen te duiden?

MEET THE UNDERGROUND PRESS

“Mergelgrotten maken Duisters zenuwachtig” (*Het Belang van Limburg van 14 augustus 2014*): honderd jaar geleden waren dronken Duitse soldaten en het taaië Belgische verzet reden waarom het keizerlijke leger zich zo beestachtig gedroeg. De mergelgrotten van Zichen, van oudsher een schuiloord, maakten de Duitse troepen bloednerveus. Ze vermoedden onder de vluchtelingen in de grot ook Belgische soldaten. Ze onderzochten de ingangen, doch ze durfden niet de onderaardse kuilen te onderzoeken. Ze namen op brute wijze gijzelaars en dwongen de bevolking op die manier naar buiten te komen.

“Poorten beschermen vleermuizen” (HBvL van 30 augustus 2014): in Vechmael hebben ze een manier gevonden om de vleermuizen in de **WATERKUIL** te beschermen. De groeve werd ernstig verstoord door ongewenste bezoekers, die in de groeve vuurtjes stookten, graffiti spotten, teksten graveerden en afval achterlieten. De **WATERKUIL** heeft nu een kunstige afsluiting gekregen in weervast Corte staal met de typische roestbruine kleur, waarin vleermuissilhouetten dienst doen als vliegopening. Het is een ontwerp van de plaatselijke kunstenaar **Frans Vandueren** en heeft 61.650 euro gekost.

“Heb het mooiste beroep dat bestaat” (Nieuwsblad Nuth & Omstreken van 3 september 2014): amper vier jaar wist hij al goed de weg op de piano, op zijn zevende koos hij voor de klarinet, drie jaar later de viool. Op zijn zestiende werd de keuze voorgoed de piano. Aangenaam: **Wouter BERGENHUIZEN**, buitengewoon begenadigd pianist. Voor zijn broodnodige conditie maakt hij af en toe op de race fiets een flinke tocht. *“Ook werk ik een paar uur per week als gids in de **mergelgrotten van de JEZUIETEN** te Maastricht.”*

“Wereldreis door een berg” (Dagblad de Limburger van 13 september 2014): het is misschien het best bewaarde geheim van Limburg: de honderden kunstwerken in de mergel van de **JEZUIETENBERG**. Want al bestaat de mogelijkheid om op afspraak een rondleiding te krijgen, het bestuur waakt erover en stelt dat wat intact is intact moet blijven en dat wordt lastig wanneer de groeve overspoeld wordt door frietzaktoeristen met roestig cultureel kompas. Maar ter gelegenheid van Monumentendag met als thema “Op reis” kun je niet om de groeve heen. *“Dan stiefel je in een uurtje de hele wereld over, met dank aan de paters die daar hun thuisland vereeuwigen.”*

“Ravers dansen in het duister” (DdL van 29 september 2014): voor de liefhebbers heeft Limburg nauwelijks iets te bieden op het gebied van *techno* en *danceparty’s*. Reden voor een groep anonieme liefhebbers uit Parkstad om zelf illegale *raves* te organiseren. Via afgeschermdde sociale media worden bezoekers op de hoogte gehouden. Locatie, vervoer en tijdstip worden pas het laatste moment bekend gemaakt en rond middernacht krijgen gasten te horen waar het centraal verzamelpunt is. Van daaruit gaat het naar de “plaats delict”. Dat blijkt een mergelgrot te zijn: **TERNAAIEN-BENEDEN**. Het feest duurt zo lang het leuk is, tot de politie komt of de benzine voor het aggregaat op is.

“Volders’ verborgen streken” (DdL van 3 oktober 2014): negentien jaar was **Alphons VOLDERS** toen hij rond 1912 de **SCHENCKGROEVE** in trok om tussen de blokkbrekers muurtekeningen te maken. De groeve is sinds jaar en dag afgesloten en zal op enig moment onvermijdelijk instorten. Stichting de Meerssense School *nam de levensgevaarlijke taak op zich om het werk in de groeve vast te leggen en voor het eerst tentoon te stellen*. In het Leopoldkerkje van Meerssen is tijdens de tentoonstelling een

grote zwarte doos neergezet, waar de bezoeker met een zaklamp het werk kan bewonderen en zo blijft de sfeer van de grot behouden.

Met dank aan de trouwe correspondenten Alan Claessens, Paul van der Pas, Herman de Swart.

Voor knipsels, kopieën en uittreksels kunt u altijd terecht op het bekende adres: Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne-Riemst. Telefoon/fax 012-454059. E-mail: tbreuls@telenet.be.

- r om mee
- Leerkracht B.O. zoekt allerlei **instrumenten**. 0472/56.23.42
  - **Imkermateriaal** voor in de kleuterklas (of in bruikleen) voor in de week van 8-16 mei. Hasselt. 011/85.12.45

WIE HELPT

1 (na 16u)

Gezocht

- : Verschil-
- Wie kent een **middel tegen vlermuizen** die zich onder terras en balken nestelen? 0495/27.79.67
  - Na lichte **beroerte** en 30 kinebezoeken heb ik nog steeds pijn in het **bovenbeen**. Wie heeft ook deze ervaring? 0474/58.53.84
  - Wie heeft ervaring met **rondtrekken in Vietnam**? 0472/44.76.58
  - Wie heeft ervaring met **werken** en verblijven in **Réunion** (Frans eiland)? 0472/44.76.58
  - Hoe omgaan met **tinitus**? Nuttige tips welkom. 0473/84.68.51 (na 19u)
  - Wie kan me helpen een **master te vinden**? Heb ervaring en mijn

j, 10 jaar te dieren-

en. Berin-

Het Belang van Limburg 6 mei 2014

De SOK-Info redactie heeft het recht om een aangeboden artikel te weigeren. De geplaatste artikelen vertegenwoordigen niet automatisch de standpunten van de SOK-Info redactie of die van het SOK-bestuur.

Groeven in beheer bij de stichting Ir. D.C. van Schaik:

Bovengenoemde organisatie heeft een aantal groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Voor het bezoeken van deze groeven moet U contact opnemen met de beheerder.

Bij inbraak in één van deze groeven:

Bij constatering van inbraak en of vernielingen aan een van de groeven dit direct melden, liefst dezelfde dag nog.

Melden van vernielingen bij onderstaande personen. Als de eerste niet bereikbaar is, dan de volgende op de lijst.

1e Groevebeheerder van die groeve. Voor namen en telefoonnummers, zie hieronder.

2^e Olav Hensing, Technische Commissie: 06 . 557 78 846.

3^e Ieder bestuurslid van de Van Schaikstichting. Voor namen en telefoonnummers, zie pag. 2

De Van Schaikstichting stelt zich ten doel de afsluiting van de groeve binnen 24 uur te herstellen.

Voor meer informatie: www.vanschaikstichting.nl

Groeve:	Beheerder:	Telefoon:
Apostelgroeve	Ton Breuls	00-3212 45 40 59
Fallenberggroeve (niet toegankelijk)	jim jansen	06-5268 34 60
	Ger Beckers	043-367 08 57
Gewandgroeven	Hub Geurts	043-60 124 16
Heerderberg (niet toegankelijk)	Jan Laumen	043-364 1803
Heideberggroeve	Hub Geurts	043-60 124 16
Houbensbergske		
Groeve de Keel	Luc Walschot	00-3212441350
Koeleboschgroeve		
Groeve Eys	Wim Kneepkens	043-347 11 88
Keldertjes Slavante	Wil Ramaekers	043-364 52 39
Nieuwe Groeve	Stefan jerzykowski	
Roothergroeve	john Hageman	043-364 54 19
Scharnderberg (niet toegankelijk)	john Knubben	043-361 12 27
Scheuldergroeve	Moses Rathbun	043-363 6440
Theunisgroeve	Paul Magiels	

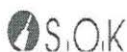
De Sint-Pietersberg:

De Sint-Pietersberg wordt beheerd door de Vereniging Natuurmonumenten. De SOK heeft een collectieve onderzoeksvergunning voor de Zonneberg, het Noordelijk Gangenstelsel en het gebied onder het Fort.

Onderzoeksaanvragen moeten ingediend worden bij het secretariaat van de SOK.

Toezichthouder van de beide groeven is Harm Hovens, telefoon: 06-558 25 192.

Bij onraad of calamiteiten kunt u ook de boswachter, Tim Koumans, contacteren, telefoon: 06-832 15 415.

De SOK-Info

is een uitgave van de

Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven,

Natuurhistorisch Genootschap Limburg.